

COVID-19 GÖLGESİNDE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Nurgün KUL PARLAK¹

Çiğdem ULUDAĞ GÜLER²

Atıf/©: Kul Parlak, N. ve Uludağ Güler, Ç. (2022). COVID-19 gölgesinde çocuk işçiliği. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 49-66. doi: 10.17218/hititsbd.1063687

Özet: Gelişmekte olan ülkelerin çalışma yaşamında en önemli sorunlardan biri çocuk işçiliğidir. Sosyoekonomik nedenlerle ortaya çıkan karmaşık bir problemdir. Çocuk işçiliği, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 1999 tarihli 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi sonrasında küresel düzeyde önemli ölçüde azalmıştır. Ne var ki, COVID-19 Pandemisiyle yaşanan sağlık, ekonomik, sosyal ve insani krizin etkisiyle çocuk işçiliği tekrar yükselişe geçmiştir. Bugün dünyada fiziksel, sosyal ve ruhsal gelişimini henüz tamamlamamış olan yaklaşık 160 milyon çocuk, uluslararası standartlara uymayan şartlarda çalıştırılmaktadır. Bu çalışma COVID-19 Pandemisinin çocuk işçiliğini nasıl ve ne ölçüde etkilediğini incelemektedir. Çalışan çocukların virüsle birlikte "çocuk işçiliğinin en kötü biçimine" maruz bırakıldığını iddia etmekte ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırılmasında çocuklar ve aileleri için sosyal korumayı sağlayabilecek uzun vadeli stratejiler geliştirmesinin gerektiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İşçiliği, Yoksulluk, Sosyal Koruma, Kayıt Dışı Çalışma, COVID-19

Child Labor in the Shadow of COVID-19

Citation/©: Kul Parlak, N. and Uludağ Güler, Ç. (2022). Child labor in the shadow of COVID-19. *Hitit Journal of Social Sciences*, 15(1), 49-66. doi: 10.17218/hititsbd.1063687

Abstract: Child labour is one of the most important problems in the world of working life of developing countries. It is a complex problem caused by socio-economic problems. The Child labor problem has declined significantly in the world following the ratification of the Worst Forms of Child Labor Convention No 182, banning the worst form of child labor, by the International Labor Organization in 1999. However, the health, economic, social, and humanitarian crisis caused by the COVID-19 Pandemic it has started to rise again. Today, around 160 million children, who have not yet completed their physical, social, and spiritual development, are working under terrifying conditions, not complying with the international standards. This study seeks to examine how and to what extent the COVID-19 Pandemic has affected on the child labor by arguing that working children are exposed to the "worst form of child labor" because of the COVID-19 and that a longer-term strategy, providing social protection for children and their families, must be advanced to eliminate the child labor.

Keywords: Child labor, Poverty, Social Protection, Informal Work, COVID-19

1. GİRİŞ

Önemli bir sosyal sorun olan çocuk işçiliği, tarihin farklı dönemlerinde farklı coğrafyalarda, ekonomik hayatın bir parçası olmuştur. Sanayi devrimi döneminde Avrupa'da ve 19. yüzyılın ortalarından itibaren ABD'de fabrikalarda çok sayıda çocuk çalıştırılmıştır. Günümüzde de toplumda yıkıcı etkilere sahip bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Çocuk işçiliği, çocukları çocukluklarından, potansiyellerinden ve onurlarından yoksun bırakmakta, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar vermekte ve eğitimlerini engellemektedir. Çocuk işçiliği, başta yoksulluk olmak

İnceleme Makalesi / Review Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 27.1.2022 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 27.4.2022

¹ Sorumlu Yazar, Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, nurgun.kulparlak@iuc.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0497-9098>

² Dr., cigdem.uludag@istanbul.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0217-3963>

üzere birçok nedeni olan karmaşık bir olgu olup çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin insana yakışır istihdama erişim şanslarını azaltıp nesiller arası yoksulluğu pekiştirmektedir. Bununla birlikte ulusal ekonomileri tehdit etmekte ve Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların altını oymaktadır. Çocuk işçiliği aslında insan hakları ihlalidir ve insan onuruna yaraşır bir yaşamın sağlanamaması anlamına gelmektedir. Çocuk işçiliğini yasaklayan kapsamlı normatif bir uluslararası çerçeveye rağmen gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde tüm üretim sektörlerinde, okulda olması gereken çocuklar çalıştırılmaktadır. COVID-19 Pandemisinin yol açtığı olumsuz sosyo-ekonomik şartlar, son 20 yılda birçok ekonomik krize rağmen tüm dünyada çocuk işçiliğini önlemede elde edilen başarı trendini tersine çevirmiştir. Çocuklar bu sağlık krizinden diğer yaş gruplarına göre daha az etkilenmesine rağmen, sosyo-ekonomik sonuçlara maruz kalmaktadır. Salgını engelleme amaçlı sosyal mesafe önlemlerinin uygulanması ve birçok ülkede yaşanan ekonomik zorluklar, çocuklara yönelik şiddet ve istismar risklerini artırırken çocukların esenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. Bu ekonomik, sosyal ve insani krizden daha çok marjinalleştirilmiş ve yoksun bırakılmış çocuklar darbe almaktadır. O yüzden COVID-19 Pandemisinin çocuk işçiliği üzerindeki olumsuz etkilerinin araştırılması önem arz etmektedir. Bu alanda uluslararası kurumların çok sayıda raporu ve çalışması mevcut olsa da, konunun henüz yeni olması nedeniyle ülkemizde akademik literatür yeterince zengin değildir. Bu makalenin amacı, COVID-19'un çocuk işçiliği üzerindeki etkilerini ve mücadele yollarını ikincil kaynaklara ve uluslararası kurumların verilerine dayalı olarak incelemektir. Çalışma, COVID-19 Pandemisiyle çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasında son 20 yılda elde edilen başarının âdeta yok olduğunu ve tüm dünyada çocuk işçiliğinin en kötü biçiminin şiddetli bir şekilde yaygınlaştığını iddia etmektedir. Bu kapsamda öncelikle uluslararası kurumların sözleşmeleri çerçevesinde çocuk işçiliğinin tanımı yapıp çeşitli verilerle küresel ölçekte çocuk işçiliğinin durumu ve nedenleri ele alınmıştır. Daha sonra da COVID-19 Pandemisinin çocuk işçiliğine etkisi ve nasıl mücadele edildiğine yer verilmiştir.

2. ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN TANIMI VE ULUSLARARASI ÇERÇEVE

19. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan çocuk işçiliği kavramı, özellikle uluslararası hukukta çocuklar için zararlı olabilecek çalışma biçimlerini belirtmek için kullanılmaktadır. Yapılan işin niteliği esasında çocukları sömürmeye yönelik olan ve olmayan işler şeklinde bir ayırım yapılarak çocuk işçiliği, çocukların yaşlarına uygun olmayan koşullarda çalıştırılmasıyla ilişkilendirilmektedir (Karaaslan, 2021, s.344). Çocuk işçiliği, çocuklar tarafından gerçekleştirilen yasadışı faaliyetler (uyuşturucu kaçakçılığı) veya tehlikeli ev işleri gibi ekonomik üretimle doğrudan ilgili olmayan faaliyetleri de içerdiği kabul edilmektedir

Devletlerin var olma amaçlarından biri olan insana yaraşır bir yaşam sunmak, uluslararası düzeyde korunmaya çalışılan bir konudur. Toplum için ortalama yaşam standardı sağlamak herkesin sosyal güvenlik kapsamı içinde yer almasını gerektirmektedir. Bu amaçla BM, gerek İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde (22-25.madde) gerekse de Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde, herkesin sosyal risklere karşı sosyal güvenlik ve yeterli bir yaşam standardı hakkına sahip olduğunu insan hakları çerçevesinde kabul etmektedir (United Nations [UN], 2015a, s.52; UN, 1967, s.6). Bu hak, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (International Labour Organization [ILO]) 1952'de kabul edilen 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi'nde de ele alınmaktadır. Bu sözleşme sosyal güvenlik hakkının kapsamı ve içeriği hakkında ayrıntılı bir rehberlik sağlamaktadır. Ek olarak ILO'nun 2012 tarihli 202 No'lu Sosyal Koruma Tabanlarına İlişkin Tavsiye Kararı, sosyal güvenlik hakkının asgari temel içeriğini yansıtmakta, çocuklar da dâhil olmak üzere ihtiyaç sahibi herkese temel sosyal güvenlik

teminatlarının sağlanmasını öngörmektedir (ILO, 2012). Öte yandan 1989 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen ve çocuk haklarının uluslararası korunmasında önemli olan BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) ise, her çocuğun hayatta kalma ve gelişme için ayrımcılığa tabi tutulmadan aynı fırsatlara sahip olduğunu belirtmekte ve çocuklara yeterli yaşam standardının sağlanması gerektiğini de vurgulamaktadır (2.madde). Bununla birlikte Sözleşme, her çocuk için sosyal sigorta dâhil sosyal güvenlikten yararlanma hakkını ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuka dayalı gerekli önlemlerin alınmasından da taraf devletleri sorumlu tutmaktadır (26. ve 27. Madde; UN, 1989, s.8). Ayrıca bu hakların 2015 yılında kabul edilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) hedeflerinden biri olması (Hedef 1.3) sosyal koruma sisteminin oluşturulmasının önemini gündemde tutmaktadır. Bu kapsamda yoksullukla mücadele için sosyal koruma tabanları da dâhil olmak üzere herkes için ulusal olarak uygun sosyal koruma sistemlerinin uygulanması taahhüt edilmektedir (UN, 2015b).

Bununla birlikte çeşitli uluslararası sözleşmelerde çocuk işçiliğinin tanımı yapılmaktadır. Öncelikle ÇHS, çocuk işçiliğinin gerek önüne geçilmesi gerekse de düzenleyici çerçevenin benimsenmesi konusunda taraf devletlere yükümlülükler getirirken çocuk işçiliğini 32.maddede genel olarak tanımlamaktadır (UN, 1989, s.9). Diğer bir uluslararası kurum olan ILO ise 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi'yle ve 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi'yle çocuk işçiliğinin tanımına açıklık getirmektedir. Çocuklar tarafından yapılan her çalışma çocuk işçiliği olarak kabul edilmemektedir. Çalışma aslında onur, ailenin devamı, toplumsal barış, demokrasi, verimlilik, kurumsal gelişim için ekonomik büyümenin hem kaynağı hem fırsattır. Bu bağlamda çocukların yaş ve becerilerine uygun, eğitimlerine ve refahlarına müdahale etmeyen, gelişimlerine olumlu katkı sağlayabilen üretken nitelikteki faaliyetler dışındaki çalışma biçimleri, çocuk işçiliği olarak nitelendirilmektedir. 1973'te kabul edilen 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi, sağlıklarına veya gelişimlerine zararlı olmaması ve okula veya mesleki eğitime devam etmelerine engel oluşturmayan "hafif işlerde" 13 ila 15 (hatta bazı ülkelerde 12 ila 14) yaşlarındaki kişilerin istihdam edilmesine izin vermektedir. Tehlikeli işlerde ise, istihdama erişim için asgari yaş 18 (belirli koşullar altında 16) olarak belirlenerek sözleşmenin kapsamı dışında tutulabilecek ekonomik sektörler, tehlikeli ve hafif işler için asgari yaşın belirlenmesi gibi konularda taraf ülkelere önemli derecede esneklik sağlanmaktadır (ILO, 1973).

Çocuk işçiliği ile ilgili diğer bir sözleşme olan 1999'da 187 ülke tarafından onaylanan, 182 Sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini tanımlarken taraf ülkeleri bunlarla mücadele etmede sorumlu tutmaktadır. Bu sözleşmeye göre, her türlü kölelik veya köleliğe benzer uygulamalar, fuhuş, pornografi ve yasa dışı faaliyetlerde (uyuşturucu kaçakçılığı gibi) çocuğun kullanılması ve doğası veya yürütüldüğü koşullar nedeniyle çocukların sağlığına, güvenliğine ya da ahlakına zarar verme olasılığı bulunan işler, çocuk işçiliğinin en kötü biçimidir (ILO, 1999). En uç biçimleriyle, çocuk işçiliği, çocukların köleleştirilmesini, ailelerinden ayrılmasını, ciddi tehlikelere ve hastalıklara maruz bırakılmasını ve/veya küçük yaştan itibaren büyük şehirlerin sokaklarına kendi başlarının çaresine bakmak üzere bırakılmasını içermektedir. Belirli "çalışma" biçimlerinin "çocuk işçiliği" olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı ise, çocuğun yaşına, yapılan işin türüne ve saatlerine, çalışmanın gerçekleştirildiği koşullara ve her bir ülkenin izlediği hedeflere bağlı olarak belirlenmektedir.

Görüldüğü üzere bu sözleşmelerle taraf ülkelere gerekli düzenleyici yasal çerçevenin benimsenmesi ve uygulanma yükümlülüğü getirilmiştir. Ancak tüm ülkelerin bu sözleşmeleri onaylamadığının yanı sıra onaylayan ülkelerin iç hukuka aktarmada ve uygulamada yetersiz

kaldığı dikkat çekmektedir. Bu sebeple çocuk işçiliği ile mücadelenin geliştirilmesi amacıyla BM önemli bir adım atarak 2030 Gündem'inde SKA'nın hedeflerinden biri olarak bu meseleyi belirlemektedir. Bu kapsamda 2015'te dünya liderleri, 2015-2030 yılları arasındaki dönem için küresel kalkınma vizyonunu tespit etmek amacıyla birbiriyle ilişkili, birbirini güçlendiren ve evrensel olarak uygulanabilir 169 alt hedeflerden oluşan 17 amacı kabul etmiştir. Buna göre Hedef 8.7, çocuk işçiliği için herkesi acil ve etkili önlemler almak için çağrıda bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hedef, çocuk işçiliğini sona erdirmek için yenilenmiş bir küresel taahhüttür. Üye devletler zorla çalıştırılmayı ortadan kaldırmak, modern köleliği ve insan ticaretini sona erdirmek ve çocuk askerlerin işe alınması ve kullanılması da dâhil olmak üzere çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanması ve ortadan kaldırılması için acil ve etkili önlemler almalıdır. Aynı zamanda 2025'e kadar her türlü çocuk işçiliğini sona erdirmelidir (UN, 2015b). Ek olarak BM'in 2021 yılını "Çocuk İşçiliğinin Uluslararası Ortadan Kaldırılması Yılı" ilan etmesi, SKA 8.7 hedefine ulaşma çabasının devamı niteliğindedir.

3. DÜNYADA ÇOCUK İŞÇİLİĞİ

Savunmasız çocukları tanımlayan en çarpıcı göstergelerden biri olan çocuk işçiliği, kültürel, sosyal, ailevi ve ekonomik hayatın derinliklerinde yer alan farklı nedenlerin, farklı düzeylerde birbirleriyle etkileşime girmesiyle yerleşik bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Gerçekte çocuk işçiliği, dinamik ve kapsayıcı ekonomik büyümenin, artan üretkenliğin ve sosyal ilerlemenin bağlı olduğu beşeri sermayeyi aşındırdığı gibi insani gelişmeyi engellemektedir. Esasen ekonomik büyümenin yeterli düzeyde sağlanamamasına işaret etmektedir. Çocuk işçiliği, çocukların eğitime ve fiziksel gelişimine müdahale ederek, uzun vadede daha az üretken yetişkin işgücünün oluşmasına yol açmaktadır. Oluşan bu vasıfsız işgücü, katma değeri yüksek üretim ve teknoloji yoğun sistemlerin kullanımını engellediğinden uzun vadede ekonomik büyümeyi baskılanmakta ve bir yoksulluk döngüsü oluşmaktadır (Edmonds, 2016, s.4). Böylelikle çocuk işçiliği, yoksul hanelerin hayatta kalabilmesinin tek seçeneği haline gelmektedir ve dünyanın her yerindeki çocuklar, iş olarak sınıflandırılacak çok sayıda faaliyetle uğraşmaktadır. Hem gelişmiş ülkelerde hem de Latin Amerika, Ortadoğu, Asya ve Afrika'daki gelişmemiş ve gelişmekte olan pek çok ülkenin tüm üretim sektörlerinde çocuk emeğinden yararlanılmaktadır. Güncel veriler, 2020'de dünyada çocukların yaklaşık %10'nun (97 milyonu erkek ve 63 milyonu kız olmak üzere toplam 160 milyon) çocuk işçi olarak çalıştırıldığını söylemektedir. Bu çocuk işçilerden neredeyse yarısı (79 milyon), sağlıklarına, güvenliklerine ve ahlaki gelişimlerine doğrudan zarar veren tehlikeli işlerde çalışmaktadır (ILO ve United Nations Children's Fund [UNICEF], 2021, s.12).

Çocuk işçiliğine ilişkin küresel tahminlere göre uluslararası kurumların desteği ile yürüyen projeler ve acil önlemlerle çocuk işçiliğinde dikkate değer bir gerilemenin yaşanması sevindirici bir gelişmedir (Hagemann ve diğerleri, 2006). ILO'nun dört yıllık rapor serisinin beşinci baskısında, ILO'nun 2000 yılında çocuk işçiliğini izlemeye başlamasından bu yana geçen 16 yıl içinde çocuk işçiliğinde dramatik bir düşüş olduğundan bahsetmektedir (ILO, 2017). Tablo 1'den de izleneceği gibi, ilk olarak 2000 yılı için dünya çapında çocuk işçi sayısı, yaklaşık 246 milyon olarak kaydedilmişken, 2004 yılında önemli bir azalış ile 222,3 milyona doğru bir gerileme söz konusudur. Tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısı ise, 2000 yılında tahminen 170,5 milyon iken 2004'te 128,4 milyona düşmüştür. 2000 yılında başlayan 16 yıllık dönem itibarıyla baktığımızda çocuk işçiliğinde 94 milyonluk net bir azalmanın yaşanması ve aynı dönemde tehlikeli işlerde çalışan çocuk sayısının yarı yarıya düşmesi, çocuk işçiliğiyle mücadelede gerçek ilerlemeler sağlandığı göstermektedir. Ayrıca ileriye dönük çabalar için önemli bir temel oluşturduğu kabul edilmektedir (ILO ve UNICEF, 2021).

Tablo 1. Çocuk İşçi ve Tehlikeli İşlerde Çalışan 5-17 Yaş Arası Çocukların Yüzdesi ve Sayısı (2000-2020)

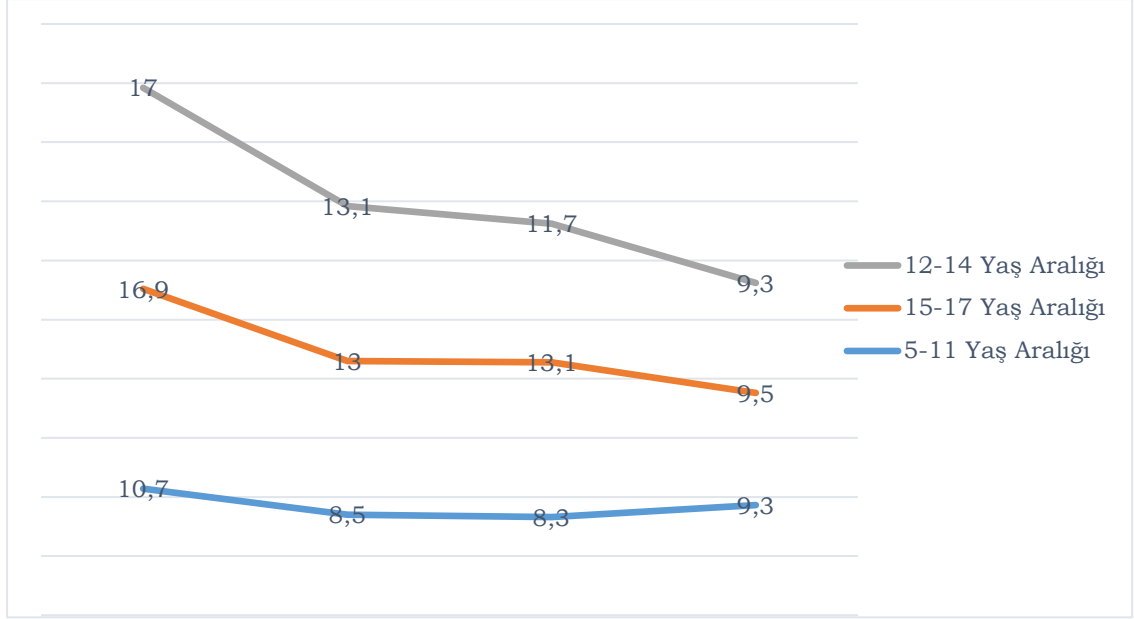
Yıllar	Çocuk İşçi		Tehlikeli İşlerde Çalışan Çocuklar	
	Milyon	Yüzde (%)	Milyon	Yüzde (%)
2000	245,5	16,0	170,5	11,1
2004	222,3	14,2	128,4	8,2
2008	215,2	13,6	115,3	7,3
2012	168,0	10,6	85,3	5,4
2016	151,6	9,6	72,5	4,6
2020	160,0	9,6	79,0	4,7

Kaynak: International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2021). Child labour: global estimates 2020, trends and the road forward, New York: International Labour Organization and United Nations Children's Fund. s.12

Bu konuda, ILO'nun Çocuk İşçiliğinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Programı (IPEC), UNICEF Araştırma Ofisi Innocenti, ILO'nun Asya Bölgesel Çocuk İşçiliği Programı gibi çeşitli uluslararası kuruluşlar kadar, Save the Children, Love 146, HAQ Center for Child Rights, The International Initiative to End Child Work, Plan International, World Vision gibi sivil toplum kuruluşları da önemli çabalar sarf etmiştir (Fallon ve Tzannatos, 1998). Bunun dışında yoksulluğun, eğitimdeki eşitsizliğin ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasına yönelik taahhütleri belirleyen çeşitli politikalarla da çocuk işçiliği oranlarında önemli düşüşler sağlanmıştır. Ancak bu düşme eğiliminin 2012-2016 arasında yavaşlaması (Tablo 1), SKA 8.7 numaralı hedefinde öngörülen "2025 yılına kadar çocuk işçiliğini bitirilmesinden" (ILO, 2017, s.11) uzaklaştığını göstermektedir. 2012-2016 döneminde çocuk işçiliğindeki azalma göreceli olarak ifade edildiğinde, önceki dört yıllık dönemdeki %3'lük bir düşüşe kıyasla 2012-2016 döneminde yalnızca %1'lik bir düşüşle gerçekleşmiştir (ILO, 2017, s.9). Son dört yıllık dönemde (2016-2020) ise, çocuk işçiliğine maruz kalan çocukların mutlak sayısı 8 milyonun üzerine çıkmıştır. Benzer şekilde, tehlikeli işlerde çalışan çocukların yüzdesi hemen hemen değişmese de mutlak olarak 6,5 milyon civarında bir artış yaşanmıştır. Küresel tahminler çocuk işçiliğinin dünyanın farklı bölgelerinde özellikle kırsal kesimlerde varlığını sürdürdüğünü ve COVID-19 krizi ile bu mücadelenin zorlaştığını göstermektedir (ILO ve UNICEF, 2020, s.6). Acil önlemler alınmadığı takdirde çocuk işçiliğine karşı elde edilen küresel ilerlemenin duracağı belirtilmektedir. Pandemi nedeniyle artan yoksulluğun bir sonucu olarak 2022'nin sonuna kadar 8,9 milyon daha fazla çocuğun çocuk işçiliğine itilme riskiyle karşı karşıya olduğu vurgulanmaktadır. Bu çocukların sosyal güvenliğe erişimlerinin kısıtlı olduğu düşünüldüğünde, bu sayının 46 milyona çıkabileceği iddia edilmektedir (ILO ve UNICEF, 2021, s.12).

Öte yandan çocuk işçilerin görünümüne bakıldığında çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü üzere, çocuk işçiliğinin 5-17 yaş arası çocuklar için hâlâ önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Verilerine göre, 160 milyon olan çocuk işçilerin 89,3 milyonunu (%9,7) 5-11 yaş arasındaki küçük çocuklar oluşturmaktadır. Buna karşılık, 12-14 yaş arasındaki çocuklar 35,6 milyon (%9,3) iken, 15-17 yaş arasındakiler ise 35 milyon (%9,5) kadardır. Ne var ki, 2016 yılına kadar 5-17 yaş arasındaki çocuk işçi sayısında hem mutlak hem de yüzdesel olarak azalma, 2016-2020 döneminde tersine dönmüştür. Özellikle 5-11 yaş arasındaki küçük çocuklar arasında çocuk işçiliğinde yaklaşık 16,8 milyon gibi endişe verici bir artış yaşanmıştır. Üstelik bu dönemde tehlikeli işlerde çalışan çocukların yaklaşık beşte ikisinin, 5-11 yaş aralığındaki çocuklardan oluşması oldukça dramatiktir (ILO ve UNICEF 2021, s.32). Her yaştaki çocuğun tehlikeli işlerde çalışmasının engellenmesi gerekirken bunun devam etmesi ve küçük yaştaki çocuklar arasında

çocuk işçiliğinin yaygınlaşması düşündürücüdür. Bununla beraber çocuk işçiliğini cinsiyet farklılıkları açısından değerlendirdiğimizde dikkat çekici sonuçlar görülmektedir.

Şekil 1. 5-17 Yaş Arası Çocuk İşçilerin Yaşlarına Göre Yüzdesi (2008-2020)

Kaynak: International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2021). Child labour: global estimates 2020, trends and the road forward, New York: International Labour Organization and United Nations Children's Fund. s.30.

Tablo 2'de olduğu gibi her yaşta erkek çocuklar (%11,2), kızlara (%7,8) kıyasla daha yüksek oranda çocuk işçi olarak çalışmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet farkı yaşla birlikte büyümekte ve 15-17 yaş arasındaki erkek çocuklarının çalışma olasılığı bu farkı iki katına çıkarmaktadır. Tablo 2'ye göre, bu oran erkek çocuklar için %12,2 iken, kız çocukları için %6,6'dır.

Tablo 2. Yaşa ve Cinsiyete Göre 5-17 Yaş Arası Çocuk İşçiliğindeki Çocukların Yüzdesi (%)

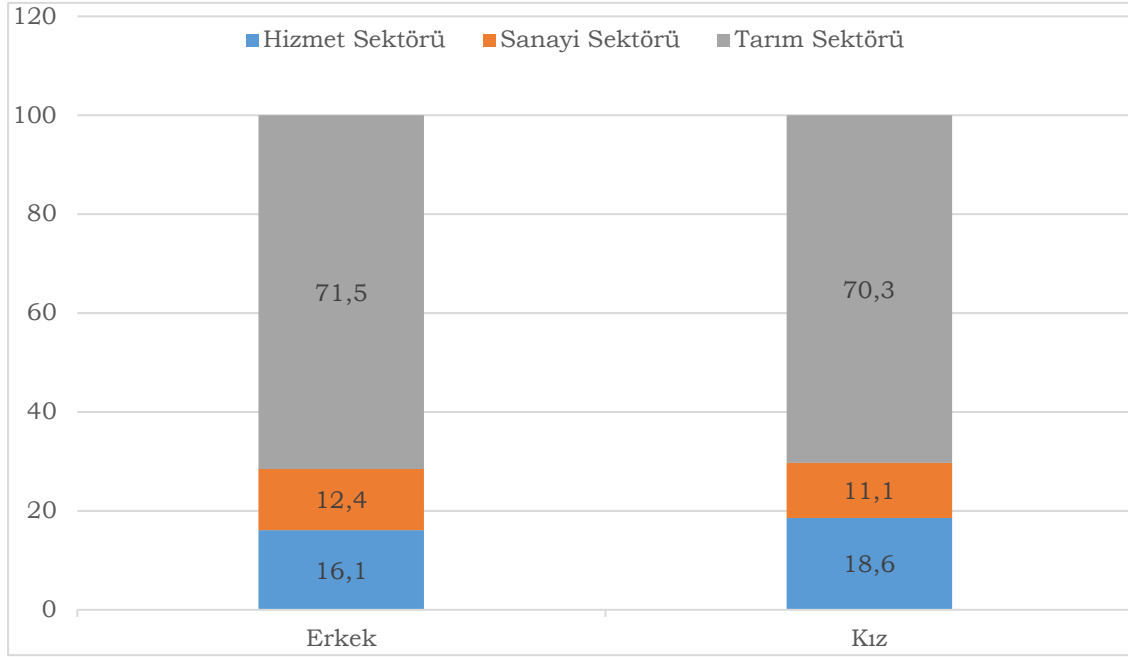
Yaş aralığı	Erkek	Kız	Toplam
5-11 Yaş Aralığı	10,9	8,4	9,2
12-14 Yaş Aralığı	11	7,5	9,3
15-17 Yaş Aralığı	12,2	6,6	9,5
5-17 Yaş Aralığı	11,2	7,8	9,6

Kaynak: International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2021). Child labour: global estimates 2020, trends and the road forward, New York: International Labour Organization and United Nations Children's Fund. s.32.

Yalnız çocuk işçiliğinin tanımı, hem haftalık çalışma süresinin 21 saat veya üstünde bir çalışmayı hem de ev ve bakım işlerini dâhil edecek şekilde genişletildiğinde, her iki cinsiyetteki 5-14 yaş aralığındaki çocuklar arasında cinsiyet farkının neredeyse yarı yarıya azalacağı belirtilmektedir. Buna göre ev işleri haricinde çalıştırılan erkek çocuklarının oranı %10,9, kız çocukları %8,1 oranında iken, ev işleri dâhil olduğunda bu oranlar sırasıyla %12,5'e ve %10,9'a yükselmektedir (ILO ve UNICEF, 2021, ss.32-33). Diğer yandan kırsal ve kentsel ortamlarda çocuk işçiliğine katılım, çocuk işçiliği ile mücadelede önemli bir göstergedir. ILO'nun 2020 verileri, kırsal bölgelerde çocuk işçiliğinin ezici bir çoğunlukla tarımda yoğunlaştığını göstermektedir. Şekil 2'de görülen 5 ile 17 yaş arasındaki %71 oranında erkek ve %70,3 oranında kız çocuğu tarım

sektöründe çalışmaktadır. Bu oranlar, sanayi ve hizmet sektöründe bulunanlardan 3 kat daha fazladır (ILO ve UNİCEF, 2021, s.38). Neticede çocukların işçi olarak çalışmasında tarım sektörü oldukça önemlidir. Bu sektörde çocuklar çiftçilik, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği gibi işlerde çalışmaktadır (FAO ve ILO, 2013). 2012-2016 yılları arasında çatışmalar, zorunlu göç ve iklim kaynaklı afetler gibi nedenlerle tarımda çocuk işçi oranında %10 üzerinde bir artışın gerçekleşmesi kaygı vericidir (ILO, 2017). Bu yükseliş, çocuklar ve toplumun geneli için ekonomik ve sosyal maliyet anlamına gelmektedir. Bir taraftan yoksulluk nesillere aktarılmakta diğer taraftan SKA'nın 8.7 numaralı hedefine ulaşma çabaları zorlaşmaktadır.

Şekil 2. Cinsiyete Göre 5-17 Yaş Aralığında Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı, 2020 (%)

Kaynak: The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2020), *FAO Framework on Ending Child Labour in Agriculture*, Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, s.xiv.

Hizmet ve sanayi sektöründe ise çocuk işçiliği tarım sektörüne nazaran daha az oranda görülmektedir. Çocuklar hizmet sektöründe ev içi işlerde, ticaretle, ulaşımda ve motorlu araç tamir işlerinde, sanayi sektöründe, inşaat, madencilik ve imalat işlerinde çalışmaktadır. Sektörler arasında çocuk işçilerin cinsiyet farkına göre durumuna bakıldığında ise, tarımda cinsiyet aralığı birbirine yakın iken, hizmet ve sanayi sektöründe aralık değişmektedir. Bu değişimi belirleyen toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü olduğu söylenebilir. Kadın ve erkeklerin, emek piyasasında geleneksel rollerinin uzantısı olan işlerde çalıştığı bilinmektedir (Antonopoulos, 2007, s.6). Nitekim çocuk işçiliğinde çalışan kızların ev işleri de dâhil olmak üzere hizmet sektöründe, erkek çocuklarının ise sanayi sektöründe çalışma olasılığı çok daha yüksektir (Ferrant ve diğerleri, 2014). Bu durum emek piyasalarında cinsiyete dayalı ayrımcılığın pekiştiği anlamına gelmektedir.

Ek olarak çocuk işçiliğinin bölgeler arasında dağılımında da önemli ölçüde farklılık söz konusudur. Sahra Altı Afrika, çocuk işçiliğinin en yaygın ve çok sayıda çocuk işçinin var olduğu bölge olarak ilk sırada (%23,9), ikinci sırada Kuzey Afrika ve Batı Asya (%7,8) yer almaktadır (ILO ve UNİCEF, 2021, s.24). Bu bölgelerde öncelikle tarım sektöründe 5-11 yaş arasındakilerin çocuk işçiliği yoğunlaşırken, Latin Amerika ve Karayipler ile Avrupa ve Kuzey Amerika'da, 15-17 yaş arası çocukların çocuk işçiliği hizmet ve sanayi sektöründe daha yaygındır (ILO ve UNİCEF, 2021,

s.29). Bununla beraber çocuk işçiliği sadece düşük gelirli ülkelerin açmazı değildir. Çocuk işçiliği, her ne kadar düşük gelire sahip olan ülkelerde yüksek düzeyde görülse de gelişmekte olan ülkelerde hatta az da olsa gelişmiş ülkelerde var olan bir olgudur (Human Rights Watch, 2010). Nitekim 2021 verilere göre, düşük gelirli ülkelerde çocuk işçiliği %26,2 oranında iken, orta gelirli ülkelerde %9 oranındadır. Bu çocuk işçiliğinde çalışan her beş çocuktan üçünün orta gelirli ülkelerde yaşadığına işaret etmektedir (ILO ve UNİCEF, 2021, s.29).

Çocuklar çalıştıkları her alanda gelişimlerini olumsuz şekilde etkileyecek tehlikelere maruz kalmaktadır. Tarım, sanayi ve hizmet sektöründeki tehlikeli işlerin önemli bir kısmını 5 ila 14 yaş arasındaki çocuklar yapmaktadır. Özellikle sanayi sektöründeki tehlikeli işlerde %54,8 oranında çocuk işçi çalıştırılmaktadır. Öte yandan 2016-2020 yılların arasında tehlikeli çocuk işçiliğinin sektörler arası dağılımı farklılaşmakla beraber çok az bir değişim görülmektedir. Buna göre tehlikeli işlerde çalışan çocukların oranı, sanayi sektöründe düşerken hizmetler sektöründe artmaktadır (ILO ve UNİCEF, 2021, ss.38-40). Lakin tehlikeli işlerin önemli bir kısmı güvenli bir çalışma ortamı olarak algılanan aile içinde gerçekleşmektedir. Aslında kısmen yoksulluk nedeniyle kısmen sorumluluk sahibi olmanın doğal bir yolu olarak çocuklar ailelerine yardım etmektedir. Çocukların ebeveynlere yardım etmesi birçok toplumda yaygın bir durumdur. Ne var ki, çocuklar tarım sektöründe ya kendi arazilerinde ya da küçük işyerlerinde veya ev işletmelerinde gittikçe ağırlaşan işlerde eğitimlerini aksatma pahasına çalışmaktadır (Radfar ve diğerleri 2018). Bu durumda çalışma, çocuklar için bireysel yaratıcılık ve bireysel özgürlük anlamına gelmediği gibi bireysel hedeflere ulaşmanın ve öz gerçekleştiriminin kaynağı değildir. Aksine sömürü ve zulüm ile eş değerdedir. Nitekim dünya çapında 7,1 milyon çocuk, ev içi işlerde ya ücretsiz aile işçisi ya da işçi olarak çalışmaktadır. Bu çocukların 4,4 milyonu kız, 2,8 milyonu erkek çocuklardır. Her iki cinsiyette de ev içi işlerde en fazla çalışan çocukların yaşı 5-11 aralığındadır. Ayrıca tehlikeli ev içi işlerde cinsiyet rolleri gereği, ezici çoğunlukta kız çocukları yer almaktadır. Bu türde çalışma, dünyada tüm bölgelerde baskındır. Bilhassa Sahra altı Afrika'da tüm çocuk işçiliğinin %82'si aile içinde tehlikeli işlerde gerçekleşmektedir. Bununla birlikte küresel düzeyde aile içinde tehlikeli işlerde 2016-2020 yılları arasında bir artış yaşandığına dikkat çekilmektedir (ILO ve UNİCEF, 2021, s.42).

Öte yandan çocuk işçiliği ile eğitim arasında güçlü bir ilişki vardır. Eğitim, beşeri sermayenin geliştirilmesinde, yoksulluğun azaltılmasında, cinsiyete dayalı eşitsizliğin giderilmesinde ve ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Öcal, 2021, ss.113-115). Eğitim bireylerin insana yaraşır bir işte çalışabilmesinde anahtar bir faktördür ve herkese eşit fırsatların tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Ne var ki düşük vasıflı işlerin “çocuklara uygun işler” olarak tanımlanması ve istihdam seçeneklerinin azalması karşısında hayatta kalabilmek amacıyla giderek artan sayıda çocuk okulda olması gerekirken çalıştırılmaktadır (Edmonds 2016; Hou, 2009; Cogneau ve Jedwab 2008). Hassaten tehlikeli çocuk işçiliği, çocukların eğitimlerini sürdürmelerinde bir engel teşkil etmektedir (Quattri ve Watkins, 2016). Tüm çocuk işçilerin üçte birinden fazlası okula devam etmeyerek zorlu bir yaşam sürdürmektedir. Bu durumda kaygı verici olan, zorunlu eğitim yaşında olmasına rağmen okula gitmeyen küçük yaşta çocukların emeğinden yararlanılmasıdır. Bu noktada COVID-19 Pandemisinin ailelerin geçim kaynaklarını kaybetmelerine neden olmasıyla 1,5 milyardan fazla çocuğun eğitiminin kesintiye uğraması dramatiktir (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2020). Gerçekten çocuk işçiliğinde çalışan 5-11 yaş arasındakilerin yaklaşık %28'i ve 12-14 yaşındakilerin %35'i okula gitmemektedir (ILO ve UNİCEF 2021, s.48). Bu, gençlerin insana yaraşır iş bulma ve geleceğe dair umutlarının tükendiği ve yoksulluğun gelecek nesillere aktarıldığı anlamına gelmektedir (Bourdillon ve diğerleri 2015, ss.3-5). Tehlikeli işlerde çalışan çocukların okula gitme olasılığı oldukça azdır. ILO verilerine göre, tehlikeli işlerde çalışan ve okula

gitmeyen 15-17 yaş aralığında çocukların oranı %53,2, 12-14 yaş için %40,2, 5-11 yaş aralığındakiler için %33 düzeyindedir (ILO ve UNİCEF 2021, s.48). Dolayısıyla çalışılan işin daha çok zaman ve enerji gerektirmesi, ücretsiz ve kaliteli okullara erişimin kısıtlı olması, ailenin eğitimin önemi ve tehlikeli işlerin sonuçları hakkında farkındalığının olmaması ve çocuğun elde edeceği ücretin ailenin geçimini kolaylaştıracağı düşüncesi çocukların okula başlamasını, devam etmesini ve başarılı olmasını imkânsız hale getirmektedir (Brown, 2012).

4. COVID-19 PANDEMİSİNİN ÇOCUK İŞÇİLİĞİNE ETKİSİ

COVID-19 Pandemisinin yol açtığı ekonomik kriz beraberinde işsizlik ve büyük bir geçim sıkıntısı getirmiştir. Bu sağlık krizi tüm etkileriyle devam etmektedir. Ekonomik kriz ya da bulaşıcı hastalıkların salgınlara dönüştüğü dönemlerde genellikle ilk etkilenenler yoksul hanehalklarıdır. Her ne kadar COVID-19 salgınından çocuklar diğer yaş gruplarına kıyasla daha az etkilenmiş olsalar da yaşanan sağlık krizinin olumsuz ekonomik ve sosyal etkilerine daha fazla maruz kalmaktadır. En ağır darbeyi marjinalleştirilmiş ve yoksun bırakılmış çocukların aldığı ifade edilmektedir. Nitekim Pandemiyle gelen kriz nedeniyle daha çok çocuk çalışmak zorunda kalmış ve çalışan çocuk sayısı hızla artmıştır. Ayrıca hâlihazırda çalışan çocukların bir kısmı işini kaybederken, büyük bir kısmı da hem virüse daha fazla maruz kalmış hem de çalışma süreleri artmış ve ücretleri de düşmüştür. ILO'nun 182 sayılı sözleşmesinin yasakladığı “çocuk işçiliğinin en kötü biçimi” tüm dünyanın gözleri önünde yaygınlaşmıştır. Bu, bazı uluslararası kurumların yayınladıkları son raporlarda açıkça ifade edilmektedir (Human Rights Watch 2021; ILO ve UNICEF 2021; FAO 2020; The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action [CPHA], 2020).

COVID-19 Pandemisi ilk dalgadan sonra uzun süre devam etmesi muhtemel bir ekonomik krizi başlatarak çok sayıda endüstrinin ve sektörün yanında etkilenmesine neden olmuş hem arz hem de talepte şoklarla karşılaşmıştır (Johnson ve Roberto 2020, ss.232-234). Bu eşzamanlı şok dalgalarının, iş, gelir ve geçim kaynağı kaybına yol açması, sosyal korumadan yararlanamayan milyarlarca insanın kırılganlığını ortaya çıkarmıştır. 400 milyon civarında insanın işini kaybetmesi tüm dünyada yoksulluğun derinleşmesine sebep olmuştur (Lee ve diğerleri 2020, s.12). Bununla beraber 2020 itibarıyla, dünya nüfusunun yalnızca %46,9'u en az bir sosyal koruma yardımına sahip iken, geride kalan %53,1'in (4,1 milyar) tamamen korumasız olması dikkate değerdir. Diğer taraftan çalışma çağındaki nüfusun sadece %30,6'sının sosyal güvenlik sistemine dâhil olup %69,4'nün (4 milyar) kısmen korunduğu veya hiç korunmadığı gerçeği devam eden veya devam edebilecek şoklara karşı zarar görebilirliğin boyutunu ve yoksullukta kaçınılmaz olan artışı ifade etmektedir (ILO, 2021b, s.20). Esasen Dünya Bankası, günde 1,90 ABD dolarının altında yaşayan aşırı yoksulların 2020'de 88-93 milyon arasında arttığını ve 2021'de COVID-19 kaynaklı yeni yoksulların 119-124 milyona yükseldiğini tahmin etmektedir (Lakner ve diğerleri, 2021). Ayrıca ILO ve UNICEF, yoksullukta %1 oranında bir artışın, çocuk işçiliğine %0,7'lik bir artışla yansıdığını belirtmektedir (2021, s.8). Dolayısıyla yaşam standartlarının düşmesine neden olan bu krizin, daha önce yaşanan salgınlar ve ekonomik krizlerden elde edilen deneyimlerle başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere pek çok ülkede çocuk işçiliğine ilişkin risk faktörlerini kötüleştireceği ve yaygınlaştıracağı düşünülmektedir (CPHA, 2020, s.2). Gerek 2014-2016 yılları arasında Batı Afrika'daki Ebola ve 1980-1990'lardaki HIV/AIDS salgınında gerekse 2008 küresel mali krizde yaşanan olumsuzlukların zincirleme etkileriyle yoksulluk ve çocuk işçiliği artmıştır (Idris, 2020, ss.2-3). COVID-19 salgını ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları, kayıt dışı sektörde işlerin kaybı, artan yoksulluk ve sosyal korumanın olmayışı, uzun karantina döneminde okul kapanmalarıyla birleştiğinde, hayatta kalabilmek için çocukları çalışmaya zorladığını doğrulamaktadır (Human Rights Watch, 2021, s.3). Hâlihazırda çalışan çocuklar, daha düşük ücret ve daha uzun çalışma saatleri ile daha zor

çalışma koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca hazır giyim ve tarım sektörü, çocuk işçiliğinde artışın yaşanabileceği iki sektör olarak tanımlanmaktadır (U.S. Department of Labor's Bureau of International Labor Affairs, 2021; ILO, 2021a). Ekonomide görülen daralmanın etkisi ile ebeveynler için işgücü piyasasındaki iş fırsatlarının azalması, çocukların çalıştırılma ihtimalini yükseltmektedir. Ayrıca daha az istihdam fırsatı ve daha düşük ücretler, insanları kayıt dışı işlere yönlendirerek ücretlerin daha da düşmesine neden olabilmektedir. Böylelikle çocuk işçiliği yüksek düzeyde görülebilmektedir. Yetişkinlerle karşılaştırıldığında, çocukların daha az ücret karşılığında ve zor koşullarda çalışmayı kabul etme olasılıkları daha yüksektir. İşletmeler, maliyetleri düşürmek ve kazançları artırmak için bilhassa çocukları işe alabilmektedir (ILO ve UNICEF, 2021, s.9). Aynı zamanda mevcut kriz, kayıt dışılığı farklı yollarla yönlendirebilmektedir. Sermaye yoğun küçük işletmelerin karantina döneminde faaliyetlerini durdurmaları karşısında önemli miktarda sermayeye ihtiyaç duymayan serbest meslekler, çocukların çalışmasına elverişli işler üreterek büyüyebilmektedir. Ek olarak sınır ötesi tedarik zincirlerinin bozulması ve salgını durdurma amaçlı uzun kapanmaların gıda arzını düzensiz hale getirmesi tarımda daha fazla iş kaybına ve gelir azalmasına yol açabilmektedir. Bu durumda tarım sektörü çocuk işçiliği için elverişli hale gelmektedir.

Sonuç olarak COVID-19 kaynaklı bu değişimler, dünyanın pek çok bölgesinde karşılık bulmaktadır. Örneğin küresel olarak en yüksek çocuk işçiliği düzeyine sahip olan Güney Asya'da, uzun saatlerde ve düşük ücretlerde çocukların çalıştırılma riski söz konusudur ve artan köleliğe ve çocuk işçiliğine yol açabilecek ihtimaller üzerinde durulmaktadır (Idris, I. 2020, ss.10-11). İnsan Hakları İzleme Örgütü Gana, Nepal ve Uganda'da yaptığı saha araştırmasında Pandemi sürecinde çocuk işçiliğinde ve yoksulluktaki artışın, çocuk haklarına etkisini ve hükümetlerin tepkilerini incelemektedir. Görüşülen düşük gelirli hanelerde yaşayan 81 çocuk, aile gelirlerinin uygulanan karantina önlemlerinden olumsuz etkilendiğini, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıklarını dahası açlıkla karşı karşıya kaldıklarını söylemektedirler. Çocuklardan bazıları Pandemi öncesi zaten çalıştığını belirtirken bazıları da yaşadıkları açlık karşısında ilk kez çalışmaya başladığını ifade etmişlerdir. Hanelerde en uygun işgücü olarak her üç ülkede ağır ve tehlikeli işlerde çalışan bu çocukların üçte birinden fazlası, haftada yedi gün olmak üzere günde 10-16 saat arasında çalıştığını açıklamıştır. COVID-19 salgını öncesinde çalışan çocukların ise, okulların kapanmasıyla birlikte çalışma saatlerinin daha da arttığını dile getirmeleri yaşanan olumsuzluğun boyutunu göstermektedir (Human Rights Watch, 2021, s.3). Ek olarak Brezilya, Fildişi Sahili ve Mısır gibi dünyanın başka bölgelerinden elde edilen bulgular, COVID-19 Pandemisinde tarım sektöründe çocuk işçiliğinin arttığını bildirmektedir. Bu durumda okulların kapanmasının etkili olduğunu Batı Afrika ülkelerinde yapılan çalışma belirtmektedir (ILO, 2020). Benzer şekilde World Vision'nın (2020, s.22) yaptığı çalışmada da bu vurgu mevcuttur. Diğer taraftan Latin Amerika ve Karayipler'de 2017'de, hükümet, işverenler ve işçi örgütleri, sivil toplum ve uluslararası kurumların iş birliği ile sürdürülen ortak çaba sayesinde elde edilen çocuk işçiliğini azaltma başarısının, Pandeminin getirdiği krizle birlikte tersine döneceği endişesi hâkimdir. Dolayısıyla bu bölgenin SKA'nın 8.7 Hedefine ulaşamama riskiyle karşı karşıya kalacağı kaygıyla karşılanmaktadır (Castelló ve diğerleri, 2020, s.18).

Son olarak ILO'nun yapmış olduğu modelleme çalışması COVID-19'un kısa vadede çocuk işçiliğine muhtemel etkileri hakkında bilgi sağlamaktadır. Buna göre Pandemi kesin olarak çocuk işçiliğinde önemli bir ek artışa neden olacak ve uzun dönemde de etkisini sürdürecektir. Rakamlarla ifade edecek olursak 2022 yılı sonuna kadar 8,9 milyon daha fazla çocuğun çalışması öngörülmektedir. Bu artışın 5-11 yaş arasındaki çocuklar için daha fazla olacağını (4,9 milyon) ileri sürülmesi oldukça vahimdir (ILO ve UNICEF, 2021, s.56).

Neticede COVID-19 Pandemisi sağlık krizinin daha da ötesine geçerek çocuk işçiliği için potansiyel riskleri beraberinde getirmektedir. Okulların kapanması ve uzaktan öğrenime sınırlı erişim evde geçirilen zamanı artırmış, ölüm, hastalık ve karantina önlemleri iş kaybına ve buna bağlı olarak aile gelirinin azalmasına, temel ihtiyaçların karşılanamamasına, evde geleneksel cinsiyet rollerinin güçlenmesiyle kız çocuklarının ev ve bakım işlerinden sorumlu tutulmasına, erkek çocuklarının gelir getirici faaliyetlerde bulunmasına, çocuk işçiliği riski altındaki çocuklara yönelik temel hizmetlerin azaltılmasına ve bu nedenle temel ihtiyaçların karşılanamamasına neden olmaktadır. Bu risk faktörleri karşısında ailelerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için ticari cinsel sömürü de dâhil olmak üzere çocuklar, çocuk işçiliğine hatta tehlikeli işlerde çalışmaya itilmektedir. Bununla birlikte Pandemi, düşük vasıflı, düşük ücretli işlerde çalışan, özellikle tarımda çalışan ergenler için de risk faktörlerini arttırmaktadır. Bu çocuklar, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik koruyucu donanımına, tıbbi bakıma, hastalık iznine veya sosyal korumaya erişememekte ölüm, hastalık ve uzun kapanmalarla nedeniyle iş kaybı, ücretlerinde düşme görülmekte veya azaltılmış çalışma saatleriyle çalışmaktadır. Bunun yanı sıra düzensiz göçmen/mülteci çocuklar da cinsel şiddet, sömürü ve istismar dâhil olmak üzere insan ticaretine ve her türlü şiddete maruz kalma gibi risklerle karşılaşmaktadır (CPHA, 2020).

6. COVID-19 VE ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE MÜCADELE

Çocuk işçiliği ile ilgili mücadelede son yirmi yılda önemli adımlar atılmıştır. Ancak 2019 itibariyle yaşanan Pandeminin getirdiği krizin etkileri, süresi ve farklı insanları nasıl etkileyeceği belirsiz olsa da mevcut kriz oldukça barizdir ve çocuk işçiliğinde sağlanan başarının devam ettirilmesini dahası SKA 8.7 hedefine ulaşmayı güçleştirmektedir. Bu sonuç Pandeminin çocuklara ve ailelerine verdiği zararı önlemek ve azaltmak için koordineli, kararlı ve yenilikçi acil politika eylemlerin uygulanmasını gerekli hale getirmektedir.

Bu çerçevede ILO, COVID-19 krizinde uluslararası standartlara bağlı kalarak bazı politikaların geliştirilmesini önemsemektedir. Her şeyden önce, eşi benzeri görülmemiş bir ölçekteki bu krizin sosyal ve ekonomik boyutuyla mücadele etmek hedeflenmektedir. Buna göre, ülkeler ilk olarak ekonomiyi ve istihdamı canlandırma konusunda hassasiyet göstermeli, işletmelerin işleri ve kazançları sürdürülerek çalışanlar korunmalıdır. Tabii ki, bunlara çözüm üretmek amacıyla sosyal diyalog da geliştirilmelidir (ILO, 2021b, s.23). ILO, tüm toplumu kapsayacak sosyal koruma yaklaşımıyla krizin getirdiği sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlara cevap verecek etkili politikalar üzerinde kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını birlikte çalışmaya çağırılmaktadır. İlgili tüm aktörlerin, bütüncül bir bakış açısını benimsemeleri ve disiplinler arası bir yanıt vermeleri gerekmektedir (ILO ve UNICEF, 2020). Aynı zamanda ILO, çocuk işçiliği ile mücadelede için tüm ulusal kalkınma plan ve programlarının odağına yoksulluğun azaltılması, eğitim reformu ve bütçe tahsisinin dâhil edilmesini gerekli görürken COVID-19'un etkisinin dengelenmesi ve ilerlemesinin hızlanmaması için uygun sosyal koruma sistemlerinin oluşturup sosyal yardımların çocuk işçiliği azaltacak miktarlarla genişletilmesini önemsemektedir (ILO, 2020).

Diğer taraftan UNICEF, COVID-19 ile ilgili uygulanabilecek eylem gündemini oluşturmuştur. İlk olarak yaşanan sağlık krizinin çocuk hakları krizine dönüşmesini önlemek amacıyla küresel koordinasyon çağrısında bulunmaktadır. Çocukların sağlıklı beslenme, sanitasyon, hijyen ve temiz su kullanımına ulaşabilme, eğitim ve ailelere çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamalarında destek konusunda harekete geçilmesini savunmaktadır. Bunun yanı sıra mülteci/göçmen ve çatışmalardan etkilenen çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocukların şiddet, sömürü ve istismardan korunmaları yönünde ülkelerin sorumluluğunu vurgulamaktadır (ILO ve UNICEF, 2020). Bununla beraber bu krize anında yanıt verebilmek için tüm çocukları kapsama alabilecek nakit transfer programlarının yaygınlaştırılması, başta sağlık hizmetleri olmak üzere tüm kamu

hizmetlerine erişimin hızla genişletilmesi, ücretli ve hastalık izni gibi aile dostu politikaların yaygınlaştırılmasının desteklemesi, sosyal koruma için kamu finansmanı müdahalesinin güçlendirilmesi şeklinde dört politikayı önemsemektedir. Ayrıca UNICEF orta ve uzun vadede şoklara duyarlı sosyal koruma sistemlerini güçlendirmesi ve genişletilmesi gerekliliğinin de altını çizmektedir (ILO ve UNICEF, 2020).

Ciddi olumsuzluklarla baş etmede uluslararası kuruluşların bu çağrılarını karşısında ülkeler, bugün Pandeminin seyrini ve sonuçlarını belirleyecek politik seçimler yapabilmektedir. Fakat bu seçimlerin, çocuk işçiliğini önlemek ve ortadan kaldırmak hususunda bilinçli önlemleri içermesi önemli bir konudur. Ülkeler sosyal koruma programlarını kısa dönemde ekonomik krize cevap verebilecek bir politika olarak değerlendirilmektedir. Sosyal koruma bir taraftan kriz dönemlerinde korunmaya ihtiyaç duyan bireylere finansal destek ve kaynak sağlarken diğer taraftan döngüsel olmayan ekonomi politikasının bir ayağı olarak hizmet etmektedir (UNICEF, 2020). Sosyal koruma önlemleri, şoklara karşı cevap verebilecek eşgüdümlü politiklardır. Bu önlemler, nakit transfer programlarının genişletilmesinden sağlık hizmetlerine erişim sağlanmasından iş, gelir ve gıda güvenliğinin desteklenmesine kadar birçok önlemi içerebilmektedir (ILO, 2020).

Bu bağlamda küresel olarak, 2021 Mayıs ayı itibarıyla 209 ülke, COVID-19'a yanıt olarak 1698 sosyal koruma önlemini planlamış ve uygulamaya koymuştur. Ülke ve bölgeler açısından en fazla sosyal koruma tedbirlerini uygulayanlar arasında Afrika, Amerika, Avrupa ve Orta Asya yer alırken Asya, Pasifik ve Arap ülkeleri arkadan gelmektedir. Sosyal yardım programları, küresel müdahalelerin yarısını kapsamaktadır. Ülkelerin almış oldukları önlemlerin çoğunu ise, sosyal güvenlik sistemi içinde yer alan nakit transfer programları oluşturmaktadır. Önlemler arasında yeni programlar veya yardımlar (%51,9), sosyal koruma programı düzenlemeleri (%21,6), sosyal harcama düzenlemeleri (%13) ve yönetimde iyileştirmeler (%7,5) yer almaktadır. Son zamanlarda da bazı yeni önlemlerin veya yardımların sürelerinin uzatılması gibi düzenlemelerin (%6) uygulandığı fark edilmektedir (Social Protection, 2021). Ek olarak ülkelerin COVID-19 Pandemisine karşı uyguladıkları sosyal koruma müdahalesine kişi başına ortalama 45 dolar harcadığı dikkat çekmektedir. Küresel sosyal korumanın hacmi ise küresel GSYİH'nın %0,6'sına (yaklaşık 85 trilyon dolar) tekabül etmektedir (Gentilini, 2020). Bundan başka bu kapsamda mevcut veya yeni sosyal yardım programları aracılığıyla yardım düzeylerinin artırılması ve kapsamın genişletilmesi ve hak kazanma koşullarının, yükümlülüklerin ve dağıtım mekanizmalarının uyarlanması da söz konusudur. Ayrıca sosyal koruma programları aracılığıyla kayıt dışı ekonomideki işçilerin korunması kayıtlı sektördeki için nakit transferleri, gelirin ve işlerin korunması, işletmelerin işçi çıkarmamasını desteklemesi gibi işsiz olanlara yönelik işsizlik ödeneği ve gelir desteği yapılmaktadır (UNICEF, 2020). Tüm bu uygulamalar nakit transferi programlarının, hem bireyler ve aileler için gelir güvenliğini artıran hem de çocuk işçiliği ile mücadelede yaygın olarak kullanılan ve kanıtlanmış sonuçları olan bir sosyal koruma önlemi olduğunu göstermektedir (ILO ve UNICEF, 2019). Kısacası milyonlarca insanın yaşamını, geçim kaynaklarını ve reel ekonomi üzerindeki zincirleme etkileri hafifletmek için mümkün olan her şeyi yapmayı ifade etmektedir. Ancak burada göz önüne alınması gereken çocuk işçiliği ülkenin sürdürülebilir kalkınma sürecini zorlaştıran, toplumların refahını düşüren bir insan hakları ihlalidir. Fiziksel ve ruhsal gelişimi baskılanan çalışan çocukların gelecekteki yetişkin işgücü olarak ekonomik kalkınmaya katkı bulunabilmelerinin yolu, çocuk işçiliğinin bir insan hakları sorunu olarak kabul edilmesinden geçmekte ve çocuklar ve aileleri için sosyal korumayı sağlayabilecek uzun vadeli stratejiler geliştirmeyi gerektirmektedir. Sonuç olarak çocuk işçiliğinin çeşitli nedenleriyle birlikte mücadelede çeşitli boyutlarda uygulanacak önlemlerin çocuklar için güvenli bir yol inşa etmeye, onlara bireysel kapasitelerine ve ilgi alanlarına göre topluma katkıda

bulunma seçeneği sunmaya imkân verdiğini ve bunun da potansiyel olarak dönüşüm ve modernleşmenin aktif aktörleri olmalarını sağlamak anlamına geldiğini söylemek önemlidir.

7. SONUÇ

Çocuk işçiliği, gelişmekte olan ülkelerde yaygın olsa da gelişmiş ülkelerde bile mevcut olan son derece karmaşık bir sosyal problemdir. Beşeri, ekonomik ve sosyal gelişmeyi engelleyen sonuçlara sahiptir. Çocukların eğitime ve fiziksel gelişimine müdahale eden çocuk işçiliği, uzun vadede vasıf düzeyi düşük yetişkin işgücünün oluşmasına yol açarak bir yoksulluk döngüsü oluşturmakta ve uzun vadede ekonomik büyümeyi baskılamaktadır. Bu çocuk işçiliğinin bir ekonomik kalkınma sorunu kadar insan hakları ihlali olduğunu göstermekte ve çocuk işçiliğini önleme politikalarının, öncelikle insan hakları sorunu olarak konuyu ele alması gerektiğinin altını çizmektedir. Çocuk işçiliğini yasaklayan kapsamlı normatif uluslararası çerçeveye ve ülkelerin ulusal mevzuatlarına rağmen, bugün gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin tüm üretim sektörlerinde her on çocukta biri çalıştırılmaktadır. Yoksulluğun ortadan kaldırılması, eğitim fırsatlarının sağlanması ve çocuk işçiliğinin engellenmesine yönelik çeşitli ekonomik politikalarla çocuk işçiliğiyle mücadelede elde edilen küresel ilerlemenin, yaşanan COVID-19 krizi karşısında acil önlemler alınmadığı takdirde duracağı ve 2025 yılına kadar çocuk işçiliğinin bitirilmesini taahhüt eden SKA 8.7 hedefine ulaşamayacağı belirtilmektedir. Pandeminin, salgını önleme amaçlı alınan izolasyon önlemleriyle hızlı bir şekilde insani krize dönüşmesi, milyonlarca çocuğu çocuk işçiliğine itilme hatta tehlikeli işlerde çalışma riskiyle karşı karşıya bıraktığı söylenebilir. Bu süreçte eğitimin kesintiye uğramasını fırsat bilen, geçim kaynaklarının kaybetmiş pek çok ailenin çocuklarını çalıştırmak zorunda kalması ve hassaten okulda olması gereken 5-11 yaş arasındaki küçük çocukların çalıştırılması çocuk işçiliği sorununun vahim bir hale geldiğini açıklamaktadır.

Bununla beraber Pandemi tedbirleri gevşetildikten sonra okullara dönüş olsa bile devam eden işsizlik ve ekonomik kriz nedeniyle ailelerin yeterli gelirden yoksun olması, daha fazla çocuğu “çocuk işçiliğinin en kötü biçimini” ifade eden tehlikeli işlerde çalışmaya zorlayacağı mümkün görünmektedir. Özellikle diğer sektörlerle nazaran tarım sektöründe yoğun olarak bulunan çocuk işçilerin bu riske daha fazla açık olduğu söylenebilir. Hatta çatışmalar, zorunlu göç ve iklim kaynaklı afetler gibi nedenlerle daha da artabileceği ve sosyal güvenliğe erişimin kısıtlı olduğu düşünüldüğünde çocuk işçiliğinin önlenmesinin zorlaşacağı açıktır. Ek olarak kız çocuklarının tarımda ve ev işlerinde sömürüye açık olmaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve buna bağlı olumsuz ekonomik sonuçları artırabileceği de öngörülmektedir. Bu şartlar altında, bütüncül bir bakış açısına sahip ilgili tüm aktörlerin katılımıyla koordineli, kararlı ve yenilikçi acil politika eylemlerinin geliştirilmesi, ilaveten tüm çocukları kapsayacak şekilde dayanışma ilkesine dayalı, hak temelli sosyal korumanın sağlanıp genişletilmesi bir gereklilik arz etmektedir. Bu hususta çocuk işçiliği ile mücadelede bir sosyal koruma önlemi olarak kullanılan ve kanıtlanmış sonuçlara sahip nakit transferi programlarının yaygınlaştırılması ve kapsamının genişletilmesi önemlidir. Böylece bireylere ve ailelerine istikrarlı ve öngörülebilir bir gelir kaynağının sağlanmasıyla krizin insanların yaşamı, geçim kaynakları ve çocuk işçiliği üzerindeki zincirleme etkilerinin hafifletilmesi mümkün olabilir. Buna ilaveten nakit desteğinin, kaliteli eğitim ve çocuk koruma hizmetlerine erişimin iyileştirilmesine yönelik olarak verilmesi ve bunların çocuk işçiliği üzerindeki etkilerinin yakından izlenmesi tehlikeli ve sömürüye dayalı çocuk işçiliğine en kısa zamanda son verilmesi açısından zaruridir. Çocukların bilgi ve yeteneklerini geliştirip toplumsal yaşama özgüvenleri gelişmiş bireyler olarak katılabildikleri, temel haklarını kullanabildikleri, insana yakışır iş ve sosyal adaletin merkezinde bir toplumun inşası ancak böylelikle mümkün olabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yoktur

Finansal Destek: Yoktur

Etik Onay: Yoktur

Yazar Katkısı: Nurgün KUL PARLAK (%50), Çiğdem ULUDAĞ GÜLER (%50)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: None

Funding: None

Ethical Approval: None

Author Contributions: Nurgün KUL PARLAK (50%), Çiğdem ULUDAĞ GÜLER (50%)

KAYNAKÇA

- Antonopoulos R. (2007). The unpaid care work–paid work connection. Working Paper No. 541, The Levy Economics Institute.
- Bourdillon, M., Crivello G. ve Pankhurst, A. (2015). Introduction: Children’s work and current debates. Pankhurst, A, M. Bourdillon ve G. Crivello (Ed.), *Children’s work and labor in East Africa*. Addis Ababa: Organization for Social Science Research in East Africa, 1-18.
- Brown G., (2012). *Child labour and educational disadvantage: breaking the link, building opportunity*. London: The Office of the UN Special Envoy for Global Education.
- Castelló, A. L., Olave, M. ve Denkers, N. (2020). *The COVID-19 Pandemic could increase child labour in Latin America and the Caribean*. Technical Note No.1, Economic Commission for Latin America and the Caribbean.
- Cogneau, D. ve Jedwab, R. (2008). *Family income and child outcomes: The 1990 Cocoa price shock in Côte d’Ivoire*. Discussion Paper 08-13. London: Centre for Economic Development and Institutions.
- Edmonds, E. V., (2016). *Economic growth and child labor in low-income economies, Gender Growth, Gender, and Labour Market in Low-Incomes Countries Synthesis*, Bonn: Institute of Labor Economics.
- Fallon P. ve Tzannatos, Z. (1998). *Child labor issues and directions for the World Bank*, Washington: The International Bank for Reconstruction and Development-The World Bank.
- Ferrant, G., Pesand L. M. ve Nowacka, K. (2014). *Unpaid care work: the missing link in the analysis of gender gaps for labor outcomes*. Boulogne Billancourt: Organisation for Economic Co-operation and Development Center.
- Gentilini, U. (2020). SP Links May 22 – global social protection COVID-Response paper v.10, Weekly Social Protection Links.
- Hagemann F., Diallo, Y., Etienne, A. ve Mehran, F. (2006). Global child labour trends 2000 to 2004, Geneva: International Labour Office.
- Hou, X. (2009). *Wealth: crucial but not sufficient evidence from Pakistan on economic growth, child labor and schooling*. World Bank Policy Research. Working Paper No. 4831, Washington: World Bank.
- Human Rights Watch, (2010). *Fields of peril child labor in US agriculture*. New York: Human Rights Watch.

-
- Human Rights Watch, (2021). *"I must work to eat": COVID-19, poverty, and child labor in Ghana, Nepal, and Uganda*, USA: Human Rights Watch.
- Idris, I. (2020). Impact of COVID-19 on child labour in South Asia. The Knowledge, Evidence and Learning for Development Helpdesk Report 819. Brighton: Institute of Development Studies.
- International Labour Organization (ILO), (1973). Erişim adresi: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=normlexpub:12100:0::no::P12100_ilo_code:C138
- International Labour Organization (ILO), (1999). Erişim adresi: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/declaration/documents/publication/wcms_decl_fs_46_en.pdf
- International Labour Organization (ILO), (2012). Erişim adresi: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:3065524
- International Labour Organization (ILO), (2015). Erişim adresi: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:3065524
- International Labour Organization (ILO), (2017). Global estimates of child labour results and trends, 2012-2016. Geneva: International Labour Organization.
- International Labour Organization (ILO), (2020). Social protection responses to the COVID-19 crisis around the world. Regularly Updated Dashboard, International Labour Organization, Geneva.
- International Labour Organization (ILO), (2021a). *2020 Third-party monitoring of child labour and forced labour during the cotton harvest in Uzbekistan*, Geneva: International Labour Organization.
- International Labour Organization (ILO), (2021b). *World social protection report 2020–22, social protection at the crossroads – in pursuit of a better future*, Geneva: International Labour Organization.
- International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2019). *Towards universal social protection for children. Achieving SDG 1.3*.
- International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2020). *COVID-19 and child labour: a time of crisis, a time to act*. New York: International Labour Organization and United Nations Children's Fund.
- International Labour Organization and United Nations Children's Fund (ILO ve UNICEF), (2021). *Child labour: global estimates 2020, trends and the road forward*, New York: International Labour Organization and United Nations Children's Fund
- Johnson, A.F. ve Roberto, K. J. (2020). The COVID-19 Pandemic: time for a universal basic income?. *Public Administration and Development*, 40(4), 232–235.
- Karaaslan, İ. (2021). Çocuk işçiliği ve sosyal içerme. E. Yüksek Oktay, Y. Çölgeçen (Ed.), *Sosyal içerme ve dezavantajlı gruplar içinde* (s.341-355). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Lakner C., Yonzan, N., Gerszon Mahler, D., Aguilar, R. ve Wu, A. C. H. (2021). Updated estimates of the impact of COVID-19 on global poverty: looking back at 2020 and the outlook for 2021. World Bank Blogs.

-
- Lee, S., Dorothea, Schmidt-Klaus ve Sher, V. (2020). The labour market impacts of the COVID-19: a global perspective. *The Indian Journal of Labour Economics*, 63(1), 11–15. doi: 10.1007/s41027-020-00249-y
- Quattro, M. ve Watkins, K. (2016). *Child labour and education a survey of slum settlements in Dhaka*. Overseas Development Institute.
- Öcal, A. T. (2021), Eğitim ve yoksulluk boyutlarıyla COVID-19'un çocuk işçiliğine etkileri, Ö. Demir (Ed.), *COVID-19 ve sosyal politika: Pandemi sürecinde yaşanan sosyo-politik sorunlar* içinde (s.109-138). Ankara: Ekin Yayınevi.
- Radfar, A., Asgharzadeh, S. A. A., Quesada, F. ve Filip, I. (2018). Challenges and perspectives of child labor. *Industrial Psychiatry Journal*, 27(1), 17–20. doi: 10.4103/ipj.ipj_105_14
- Social Protection, (2021). Erişim adresi: <https://www.social-protection.org/gimi/ShowWiki.action?id=3417>
- The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action (CPHA), (2020). Technical note: COVID-19 and child labour. <https://alliancecpa.org/en/COVID19childlabour>.
- The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), ILO, (2013). *Guidance on addressing child labour in fisheries and aquaculture*, The Food and Agriculture Organization of the United Nations and the International Labour Organization.
- U.S. Department of Labor's Bureau of International Labor Affairs, (2021), 2020 Findings on the worst forms of child labor, ILAB's Projects at Work. https://www.dol.gov/sites/dolgov/files/ILAB/child_labor_reports/tda2020/2020_TDA_BigBook_Online_optimized.pdf
- United Nations (UN), (1967). International covenant on economic, social, and cultural rights, United Nations. Erişim adresi: https://treaties.un.org/doc/treaties/1976/01/19760103%2009-57%20pm/ch_iv_03.pdf
- United Nations (UN), (1989). Convention on the rights of the child. United Nations. Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf>
- United Nations (UN), (2015a). Universal declaration of human rights. United Nations. Erişim adresi: https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf
- United Nations (UN), (2015b). Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development, Erişim adresi: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- United Nations Children's Fund (UNICEF), (2020). Social protection response technical note, social policy section programme. New York: United Nations Children's Fund.
- United Nations Children's Fund and Save the Children, (2020). *Children in monetary poor households and COVID-19: technical note*. New York: United Nations Children's Fund.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), (2020). Education: from disruption to recovery. <https://en.unesco.org/themes/education-emergencies/coronavirus-school-closures>.
- World Vision International, (2020). Act Now: experiences and recommendations of girls and boys in West Africa during COVID-19. Erişim adresi: <https://www.wvi.org/sites/default/files/2020-11/5-WV-WARO-Report-29-10-20.pdf>
-

SUMMARY

Child labor, which has devastating impact on societies, is an intricate phenomenon, existing historically in different periods and different geographies of the world. The children are employed in all sectors of production in the underdeveloped and the developing countries owing to the interactions among several reasons, primarily poverty, at different levels. Child labor may be defined as “the employment of children in jobs preventing them living their childhood, diminishing their potentials and dignity, and harm their physical and mental development”. It may be considered ultimately as a human rights violation. Child labor violates the rights guaranteed by the UN Convention on the Rights of the Child (UNCRC) and extends the current poverty to the future generations and undermines national economies. It also means that a decent life worthy of human dignity is not provided.

The implementations of the legislations and the regulatory measures, related to the child labor within a normative framework created by the international institutions, at the national level have been significant for eliminating child labor. For this purpose, the International Labor Organization (ILO) has made significant efforts to establish social justice, apart from the UNCRC, which imposes obligations on the member states to implement the regulatory framework for the prevention of child labor.

While the Minimum Age Convention No. 138 envisages raising the minimum age for admission to work to a level that will enable young people to fully develop physically and mentally, the ILO Convention No. 182 defines the worst forms of child labor and holds the parties responsible for combating them. However, the prohibition and elimination of the worst forms of child labor has been one of the aims of the UN Sustainable Development Goals (8.7) in its 2030 Agenda and calls for urgent and effective measures. It also calls for the end of all forms of child labor by 2025.

With this international framework, it has been a pleasing development that there has been a remarkable decline in the child labor due to the projects and urgent measures, supported by the various international institutions and organizations. The decline of the number of child workers by 94 million and the number of children working in dangerous jobs by 50 percent between 2000 and 2016, have been a real progress in the fight against child labor and provided a solid basis for the future struggle. Nevertheless, the upsurge in the number of child workers more than 8 million and the number of children working in dangerous jobs to approximately 6.5 million between 2012 and 2016, indicates that the downward trend is slowing down and moving away from 8.7 targets of the SDG.

The international estimates suggest that child labor overwhelmingly persists in many different areas of the world, particularly in the agricultural sector, and it states that the trend of success achieved in child labor will be intercepted by the COVID-19 crisis unless urgent some measures are taken. Although children are less affected by this health crisis than other age groups, the socio-economic consequences of the crisis increase the potential risks of violence and abuse against children and severely threaten their well-being. As seen in the past experiences of epidemics and economic crises, the marginalized and deprived children have been hit severely during the COVID-19 Pandemic. In addition, irregular migrant/refugee children have been also exposed to human trafficking and all kinds of violence, including sexual ones, exploitations, and abuses. The findings of the field research have demonstrated that the crisis instigated by the COVID-19 Pandemic has given rise to the closure of schools, due to the limited access to distance learning the time spent by children at home raised, the deaths, illness and quarantine measures have caused the job losses which leading to a sharp decrease in the family incomes and thus the

failure of meeting the basic needs. All these have strengthened the traditional gender roles at home for girls and care work, whereas boys have engaged in income-generating activities. The children whose basic needs cannot be met are at risk of child labor. Thus, more and more children have been pushed into child labor and even dangerous jobs, including commercial sexual exploitation, to meet the basic needs of their families. As a matter of fact, the data provided by the ILO for 2020 show that 160 million children are working in the world. It explains that by the end of 2022, 8.9 million more children will be added on the top of that due to the abject poverty, exacerbated by the Pandemic. Moreover, considering that these children's access to social security is extremely limited, it is feared that this number may reach 46 million. What is striking here is that more children between the ages of 5-11 are now being employed compared to the pre-2016. In fact, it is quite dramatic that nearly two-fifths of children working in hazardous jobs are those children between the ages of 5-11. It is thought-provoking when children are supposed to be at schools that they are employed in very dangerous jobs and the agricultural sector that girls are exposed to exploitation in both agriculture and housework in terms of gender inequality and that the worst form of child labor has been extremely widespread. After all, combating child labor because of the COVID-19 Pandemic, having a unique character, requires simultaneous, decisive, and innovative urgent political actions by the participation of all actors with a holistic approach. It is essential to disseminate and expand the scope of cash transfer programs, which is a social protection measure, to provide a stable and predictable income to households and to alleviate the knock-on effects on child labor in the amid of the COVID-19 crisis. Thus, it is important to say that it is possible to build a decent life for children, enabling them to develop their individual capacities that will contribute to the potential transformation and development of their societies, and indirectly to ensure the welfare of the societies based on social justice.